

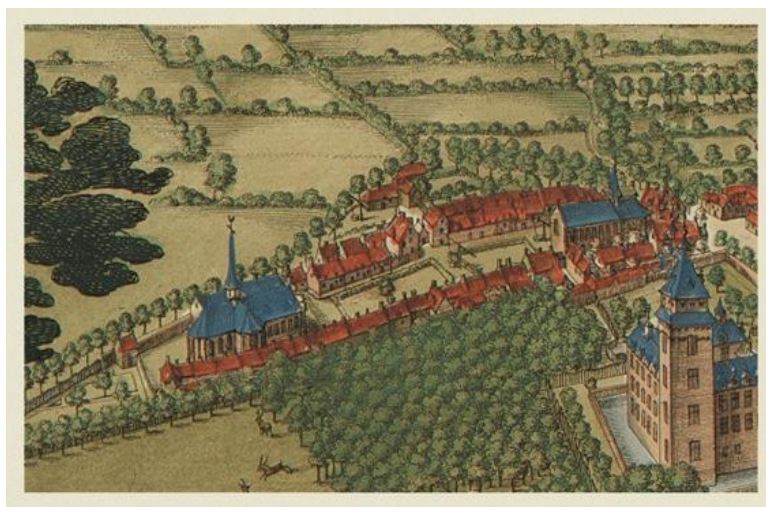
Overgenomen uit: Begijnhofkrant 33 (2011) 7 - 9

MIJN JEUGDJAREN ROND HET BEGIJNHOF VAN TURNHOUT

Stan Matheussen

Het Turnhoutse begijnhof was in de vorige eeuw een oord van stilte en gebed, waar in mijn jeugd nog enkele begijnen devoot leefden en werkten, een stadje binnen de stad. Voor de jeugd uit de omgeving toch ook een domein waar heel wat te beleven viel. Is het heimwee of is het nostalgie waardoor onze gedachten teruggaan naar de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw? Al heel wat jaren betreden we als lid van het Heilig Kruiskoor elke zondag het Turnhoutse begijnhof door de grote zijpoort en telkens denken we dan terug aan de tijd van toen, die langvervlogen, maar zeker nog niet volledig vergeten tijd.

We groeiden op in de omgeving van de watertoren en onder meer het begijnhof en zijn aanhorigheden waren ons geliefde speelterrein. Daarbij behoorden zeker ook de begijnenhoeve en de aanpalende straten. De boerderij en terreinen situeerden zich op het huidige Sint-Beggaplein, de Meir en aanpalende straten met de nu nog bestaande Begijnendreef. In het begin van de jaren '50 verrees op deze gronden een woonwijk en de vroegere weiden en landbouwgronden verdwenen. Ook de boerderij onderging hetzelfde lot. Van dit alles zijn alleen nog de eeuwenoude, prachtige eikenbomen in de Begijnendreef overgebleven. Destijds was deze dreef een zandweg met een karrenspoor en een hardgelopen gaanpad. De toegangsweg naar de zijpoort van het begijnhof liep vanuit de Begijnendreef via de huidige Lindenstraat en het Beggaplein. Links was er een boerderij en rechts een groot weiland, omzoomd door de begijnhofmuur en een hoge meidoornhaag. In de Begijnendreef sloot een houten lattenpoort de toegang af en de zandweg was alleen maar een vervormd karrenspoor.

Het begijnhof van Turnhout op een 17de-eeuwse gravure van Vorsterman: de begijnenhoeve is het meest noordelijke gebouw, net buiten de muren van het begijnhof. Let ook op de twee kerken die het begijnhof in die tijd nog telde. Vooraan rechts het kasteel en het Warandepark.

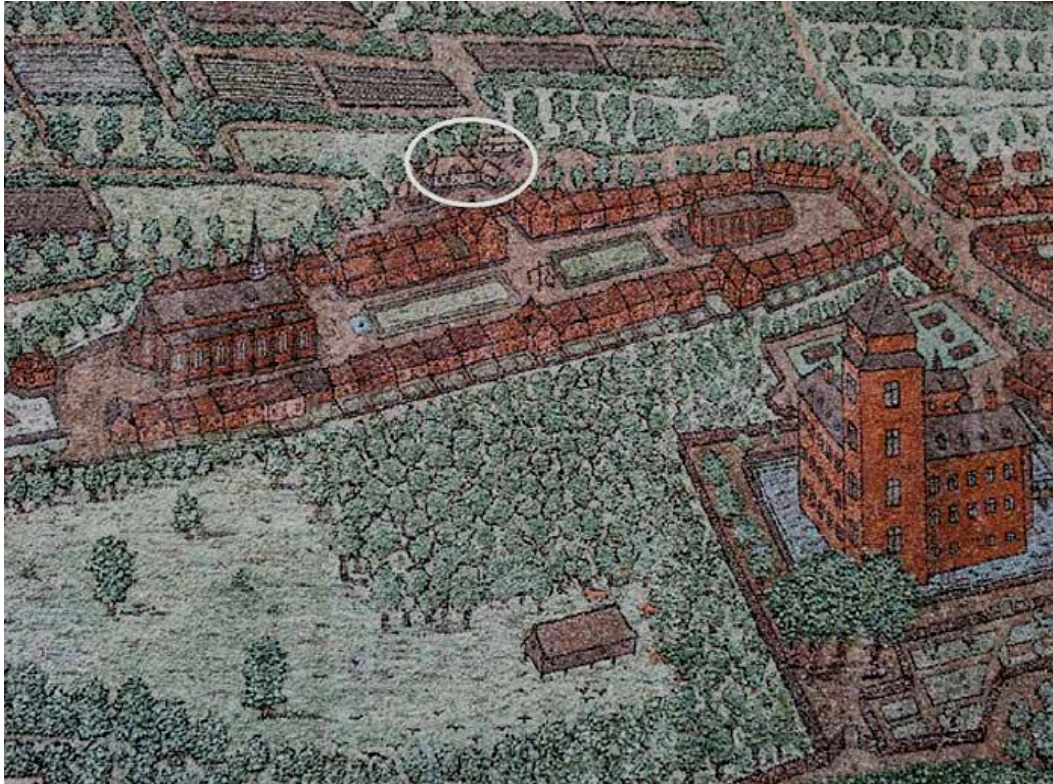
De boerderij

Het was een typische Kempische boerderij, die bestond uit een woning met aanpalende stallen. Op het domein stonden een grote hoge schuur, een afdak met karren en landbouwalaam en een varkenskot. Er was een grote moestuin en een blaffende hond en veel loslopende kippen, waaronder een pracht van een Normandische haan, brachten leven op het erf. De laatste bewoners van deze hoeve kenden we zeer goed: het was de familie Van Dun, in Turnhout beter bekend onder haar bijnaam, de familie van “Piet Hoef” (zie ook het kaderstuk).

Op de boerderij en voornamelijk bij de goedschalkse boerin konden de bewoonsters van het begijnhof alles kopen. Ik zie de begijntjes nog voor mijn ogen door de grote zijpoort naar de hoeve stappen. Onder hun wijde kapmantels droegen ze een “*melkkitteke*” voor verse melk of botermelk en aan de arm een grote gevlochten korf. Ze kochten aardappelen, groenten, eieren, boter en melk. De melk kwam terecht in een “*kapperke*” van een halve liter of zelfs een liter, naargelang van de behoeften. Het verschil tussen een rijke begijn en een minder begoed begijntje was duidelijk zichtbaar aan hun kledij en schoeisel. Wij kenden toen bijna alle begijntjes “op het zicht”. Hun familienamen waren ons onbekend, maar we wisten wel waar ze woonden. Voor ons waren ze “juffrouw begijn” of “zusterke begijn”.

Winterpret

Waar nu in de Begijnendreef houthandel Janssens gevestigd is, bevonden zich verschillende lagergelegen weilanden. Tijdens de wintermaanden stonden deze gronden meestal onder water en bij vriesweer werd het één grote ijsvlakte. We gingen er “*slibberen*”, schaatsen – voor zover we schaatsen hadden – en met de slee rijden. Later werden deze gronden uitgebaat door een bekende Turnhoutse schaatsclub. Er kwam schaarse verlichting en muziek en er werd warme drank te koop aangeboden. Zodra echter entreegeld moest worden betaald, hebben ze er ons niet meer gezien.

Ook op deze afbeelding van het begijnhof van Turnhout is de begijnhoeve duidelijk afgebeeld, net buiten de muren van het begijnhof, ter hoogte van de zijpoort.

Donkere dreven

Veel koppeltjes hebben elkaar gevonden in de donkere Begijnendreef en Kasteeldreef. Hier werd ook heel wat kattenkwaad uitgehaald. We kenden goed de hoge en lage kanten van de begijnhofmuur en het was voor elke kwajongen een uitdaging en een risico om over die muur te klimmen. We wisten immers verdraaid goed waar het beste fruit groeide: in de hovingen van de begijntjes. De open boomgaard van het begijnhof trok ons niet aan; de omheiningsmuur was een uitdaging, maar als de stier in de wei stond... ons niet gezien!

De grootste hinderpaal echter waren de tuintjes van de Rijkswacht. Die tuintjes lagen tegen de muur en de gendarmen woonden haast allemaal in de Rijkswacht-kazerne op de hoek van de Warandestraat en de Wezenstraat. Tijdens hun vrije tijd kwamen ze deze hofjes bewinnen en onderhouden. Als wij, ondanks onze uitkijkmannen, toch verrast werden door de ene of de andere "pakkeman", bood hard weglopen nog de enige redding.

De jonge Stan Matheussen op de schoolbanken in Turnhout

De school Sint-Victor in Turnhout, in de onmiddellijke nabijheid van het begijnhof: Stan Matheussen liep er school in de bewogen oorlogsjaren

De oorlogsjaren

Toen in mei 1940 de Tweede Wereldoorlog uitbrak, liepen we school in Sint-Victor. Tijdens de oorlogsjaren werd de school gedeeltelijk bezet door de Duitsers en langs de normale schooltoegang (Broederstraat, Kasteelplein en Kasteeldreef) konden we niet naar binnen. Ter beveiliging van het kasteel waren deze straten afgezet met Friese ruiters. Het kasteel werd bezet en bewoond door de “*Feldgendarmen*”. Zelfs midden op de toegangsbrug stond een stevige stenen bunker en een bestendige wacht liep rond het kasteel.

Hoe geraakten wij binnen in onze school? Men had er niets beter op gevonden dan een groot gat te maken in de omheiningsmuur links naast de toegangspoort, waardoor men op koer C kwam. Verder op het begijnhof, links van de kerk, was een grote poort die toegang verleende tot het klooster van de Broeders van Liefde. Voor ons liep de kortste weg om in de school te komen, langs de Hannuitstraat, de Begijnendreef en zo via de boerderij langs de zijpoort naar het begijnhof.

De bewoners

Dagelijks kwamen wij de bewoners van het begijnhof tegen: oude, op rust gestelde priesters met hun huishoudster, onderhoudspersoneel van het hofje, talrijke bezoekers van de grot ter ere van Onze-Lieve-Vrouw, maar vooral de rondsloeterende begijnen en zeker pastoor Frickel. Wij leerden de begijntjes kennen en zij ons. Tijdens onze vrije tijd en zeker in de vakantieperiodes deden we boodschappen voor de rijke juffrouwen-begijnen. Meestal – en daar deden we het ook voor – kregen we dan een beloning.

Het begijnhof van Turnhout: het favoriete speelterrein van de jonge Stan Matheussen.

We wisten al heel vlug waar er iets te rapen viel en de huizen waar geregeld wafels en pannenkoeken gebakken werden, waren bekend. “*Belleketrek*” werd daar niet gedaan. De begijnen die niets gaven, konden echter wel wat verwachten. De deurbellen waren immers toch zo verleidelijk: eerst goed uitkijken, dan trekken en... vlug weglopen.

De zangles

Buiten de lesuren leerden we zingen bij broeder Leopold, de bezieler van het grote vierstemmige Sint-Victorkoor. *Solfège* (notenleer) volgden we bij de blinde organist Jean Demeur. We konden amper lezen, maar zongen de meest uiteenlopende liturgische gezangen. Gregoriaans vormde de hoofdschotel. Zo zongen we de *Requiem*-mis voor de belangrijkste uitvaarten in de kerken van onze stad en de kerst- en paasdagen waren de drukste zangperiodes.

Met heel veel heimwee denken we daar nog vaak aan terug. Ook in de kerk op het begijnhof galmden onze gezangen. Rond Driekoningen gingen we op het hof van deur tot deur zingen. Ons repertorium was groot genoeg. Kregen we niets, dan waren we zeker niet verlegen om te zingen: “*Hoog huis, laag huis, er zit een gierige pin in huis!*”

De hostiebakkerij

Het huis waar de hosties gebakken werden, zullen we ook nooit vergeten. We geraakten er niet op uitgekeken hoe de naarstige begijntjes het brood des Heren met hun eenvoudige toestellen prepareerden, baktten, staken, telden en verdeelden voor de verschillende kerken. Wat een prachtige en geduldige handenarbeid was dat! Helaas is die activiteit helemaal verdwenen, samen met zovele andere dingen van de toen talrijke juffrouwen en zusters begijn.

Dankbaar en tevreden blikken we terug op onze jeugd, het kattenkwaad inbegrepen. Zeker tijdens de oorlogsjaren hebben we onze mooiste jeugdijaren mogen beleven. Is het heimwee of nostalgie of beide? Dat laten we aan uw oordeel over. Zeker is dat tot op heden de

gregoriaanse gezangen nog altijd weerklinken, iedere zondag tijdens de mis van 9.30 uur. Kom maar eens luisteren en snuif nog een beetje de sfeer op van toen!

Stan Matheussen

zanger van Begijnhofkoor Heilig Kruis

Julia Van Dun

Julia Van Dun is de dochter van “Piet van de Begijnenhoeve”. Ze woonde tot aan haar huwelijk in 1950 op de boerderij die paalde aan het begijnhof. In 1955 werd de hoeve afgebroken om plaats te maken voor een sociale woonwijk met school rond het Sint-Beggaplein. Toen Julia op de begijnenhoeve woonde, leefden er op het begijnhof nog 22 begijnen. Zuster Giesen en zuster Loyens bakten toen grote hostiekoeken in de Infirmierie. Daaruit werden grote en kleine hosties gestoken en de resten van de hostiekoeken waren een lekkernij voor de kleuters. Het liturgische witgoed werd toen in de Infirmierie op het grote kookfornuis afgekookt en de huidige ontmoetingsplaats De Meerloop was het convent, waar het noviciaat zich bevond.

Toen de echtgenoot van Julia in 1970 overleed, keerde ze terug naar haar geboorteplaats en kwam ze op het begijnhof wonen. Daar zorgde ze jarenlang met liefde voor de Lourdesgrot en hield ze toezicht op de brandende kaarsen bij Onze-Lieve-Vrouw. Meer herinneringen van Julia Van Dun aan haar jarenlange verblijf in de buurt van en op het begijnhof zijn verschenen in *Begijnhofkrant 5*, winter 2003.

Julia Van Dun hield jarenlang toezicht op de brandende kaarsen bij het Onze-Lieve-Vrouwebeeld in de Lourdesgrot op het begijnhof. Foto: Ludo Verhoeven.

Jeannine Corthals